

Poštovani,
u prilogu vam dostavljam nekoliko svojih primjedbi, zapažanja i razmišljanja vezano uz
prijedlog pravopisa.
Srdačan pozdrav,
Tomislav Portada

doc. dr. sc. Tomislav Portada

– kemičar zaposlen na Institutu Ruđer Bošković

– suradnik na projektu *Izgradnja hrvatskoga kemijskog nazivlja* (KENA) u okviru projekta *Hrvatsko strukovno nazivlje* (STRUNA)

Prilog javnoj raspravi o prijedlogu Hrvatskoga pravopisa Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje

U nastavku donosim nekoliko svojih primjedbi, zapažanja i razmišljanja vezanih uz prijedlog *Hrvatskog pravopisa IHJJ-a*. Tekst je pisan u obliku sažetih natuknica, pa će možda, naročito kod prvog čitanja, djelovati pomalo nedorečeno. Bude li potrebno, voljan sam sastati se s autorima prijedloga *Pravopisa* i dodatno usmeno obrazložiti i pojasniti bilo koju od navedenih točaka.

1. Naziv za prazno mjesto između dviju riječi

U predloženom pravopisu za prazno mjesto između dviju riječi rabi se naziv *bjelina*. To smatram lošim izborom. Smatram da bi za prazno mjesto između dviju riječi puno prikladniji bio naziv *razmak*. Riječ *bjelina* u svom osnovnom značenju označava svojstvo nečega što je bijelo, primjerice: *bjelina haljine*, *bjelina praznog lista papira*, i odgovara engleskoj riječi *whiteness*, dok riječ *razmak* odgovara engleskoj riječi *space* i prema svom osnovnom značenju (udaljenost dvaju predmeta ili dviju točaka) puno bolje odgovara onome što bi taj naziv trebao imenovati. Naziv *razmak* također je potvrđen u pojedinim hrvatskim pravopisima i jezikoslovnoj literaturi. Stoga predlažem da se u konačnoj verziji pravopisa prazno mjesto između dviju riječi naziva *razmakom*, a ne *bjelinom*.

2. Izražavanje suprotnosti, raspona i odnosa od–do.

U predloženom pravopisu navodi se da je crtica (–) znak koji se slijeva i zdesna uvijek piše s „bjelinama“ (sic!). To naprosto činjenično ne stoji. Kao dokaz da tomu nije tako može se navesti bezbroj primjera iz prakse, te ovdje navodim presliku zaglavlja druge stranice zadnjeg broja časopisa *Rasprave IHJJ-a*:

Vuk Tadija Barbarić: Nove spoznaje o <i>Lajpciškom lekcionaru</i> Raspr. Inst. hrvat. jez. jezikosl., knj. 38/1 (2012.), str. 1–18
---

na kojemu se jasno vidi da je odnos od–do izražen crticom *bez* razmaka (piše str. 1–18, a ne str. 1 – 18).

Stoga bi pravopis trebao razlikovati slučajeve kada crticu od okolnog teksta odjeljujemo razmakom, od slučajeva kada ispred i iza crtice ostavljamo razmak. Najkraće rečeno, crtica kao rečenični znak za navode, veće stanke i sl. piše se s razmacima, a crtica za

izražavanje raspona, odnosa od–do (cesta Zagreb–Ivanić-Grad), suprotnosti (utakmica Dinamo–Hajduk) i privremenih sveza (Anić–Silićev pravopis) piše se bez razmaka.

3. Polusloženice u kojima je prvi dio imenica istopisna s prefiksima tipa **auto-, foto-, radio-**

Predloženi pravopis neopravdano stavlja u isti koš imenice tipa *auto*, *foto* i *radio* s odgovarajućim prefiksima, pa tako traži da se kao jedna riječ piše, primjerice, *autoklub*, zato što se kao jedna riječ piše primjerice *autoportret*. Međutim, u ta dva primjera ne radi se o istoj vrsti složenice; *auto-klub* (= automobilski klub) je polusloženica nastala združivanjem imenice *auto* (= automobil) i imenice *klub*, dok je *autoportret* imenica nastala združivanjem prefiksa *auto-* i imenice *portret*. Tvrditi da bi *auto-klub* trebalo pisati kao *autoklub* zato što pišemo *autoportret* (a ne **auto-portret*) jednako je neopravdano kao kad bi netko tvrdio da treba pisati **spomenploča* zato što pišemo *spomenik*, a ne **spomen-ik*.

Općenito, kategorija takozvanih *prefiksoida*, relativno nedavno uvedena u hrvatske pravopise, nešto je što bi trebalo jako dobro kritički preispitati, pri čemu bi se, vrlo vjerojatno, ta kategorija raspala na prave prefikse i prave imenice.

Ispravan put prema rješenju tog pravopisnog problema zacrtan je u pravopisnom rječniku u *Hrvatskom pravopisu* Babića, Finke i Mogaša iz 1971. pod natuknicama *auto* i *foto*.

4. Prenošnje dijela polusloženice u novi red

Predloženi pravopis navodi da se pri prenošenju polusloženica u novi redak spojnica zapisuje i na početku novoga retka, te se za to navodi i primjer:

**hrvatsko-
-engleski rječnik.**

Međutim, na više mjesta u tekstu predloženog pravopisa to je pravilo prekršeno, primjerice:

d) državnih praznika, vjerskih blagdana i spomendana:
*Badnjak, Božić, Bajram, Ramazanski Bajram, Kurban-
Bajram, Roš hašana, Jom kipur, Hanuka, Sukot,*

**značenje. Fizičkokemijski se odnosi na fizičku kemiju, a fizičko-
kemijski na fiziku i kemiju. Političkoekonomski se odnosi na**

Te bi stvari u konačnoj inačici trebalo ispraviti.

5. Oznaka za deoksiribonukleinsku kiselinu

U predloženom pravopisu na dva je mjesta kao oznaka za deoksiribonukleinsku kiselinu navedena DNK, a ja smatram da treba DNA. Razloge zbog kojih smatram da oznaku DNA ne treba „prevoditi“ naveo sam i opširno obrazložio na više mjesta, primjerice u članku *Mediji i znanstveno nazivlje* objavljenom u zborniku *Mediji i znanost*, PressData, Zagreb i HRT – Treći program Hrvatskog radija, Zagreb, 2011. 107–110.:

http://www.hnd.hr/pressdata/download/Mediji_i_znanost.pdf

te u prikazu knjige *Jezični priručnik Coca-Cole HBC Hrvatska* objavljenom u rubrici *Prikazi knjiga* časopisa *Kemija u industriji* 3/2012, 190–191:

<http://hrcak.srce.hr/file/116154>

Oba su primjera iz prijedloga pravopisa i dodatno sporna; prvi zbog poretka riječi (piše *DNK analiza*, a treba *analiza DNA*, kao što nije dobro reći *EU zakoni* ni *BiH građanin*, nego *zakoni EU* i *građanin BiH*), a drugi stoga što nije ispravno *dezoksi*, nego *deoksi*.

Napominjem i da sam 15. travnja na *Connect portalu* („virtualnom trgu za javni dijalog o znanosti i obrazovanju“) organizirao anketu u kojoj sam članove *Connecta* pitao smatraju li, u kontekstu rasprave o novom pravopisu, da u hrvatskom jeziku treba pisati DNA ili DNK. Do trenutka zaključenja ovog teksta, za DNA se izjasnilo 44 (79 %), a za DNK 12 (21 %) članova.

Zaključno, predlažem da se odustane od nametanja zainteresiranoj znanstvenoj zajednici neprihvatljivog akronima DNK, ili da se barem dopusti ravnopravna uporaba oba akronima (DNA i DNK). Sve rečeno za DNA/DNK odnosi se i na RNA/RNK.

6. Izvedeni oblici imenica muškog roda na -io

U prijedlogu pravopisa stoji da se u sklonidbi i tvorbi posvojnih pridjeva od imenica koje završavaju glasom ili skupinom glasova -io umeće -j-, pa se među primjerima navodi i Antonio – Antonija, Antoniju..., Antonijev; Mario – Marija, Mariju..., Marijev. To je točno, međutim, time nije rečena cijela istina, što čitatelje može navesti na pogrešne zaključke.

Cijela istina glasi da imenice muškog roda na -io imaju dva lika instrumentala (Mariom i Marijem), te dva lika posvojnog pridjeva (Mariov, Marijev). U likovima Mariom i Mariov -j- se **ne** umeće! To treba jasno reći, jer bi bez te napomene čitatelj mogao pomisliti da ti likovi uopće nisu dopušteni (a jesu; štoviše, *Jezični im savjetnik IHJJ-a* čak i daje prednost, vidi: <http://savjetnik.ihjj.hr/savjet.php?id=12/>) ili da i u njih treba umetati -j- te pisati *Marijom, *Marijov.